

ἀπὸ τοῦ φλογισμένου πανοράματος τοῦ Μεσολογγίου προβάς καὶ ἰδὼν, ναι, ἰδὼν αἰωπὴν, δειλίαν, νέκρωσιν, τέλματα καὶ λάκκους νεοσκαφεῖς, πέριξ δὲ αὐτῆς τῆς θλιβεραῖς εἰκόνας μολοσσούς ἐτοίμους νὰ κατασπαράξωσι τοὺς νεκρούς, ἤγερθη, κυχίθη καὶ εἶπεν : Ὁρθίζ πρέπει νὰ ἦνε ἡ Ἑλλάς !

Καὶ ἐκελάδησεν εἰς τὰ στήθη τῶν ἀκρωμένων ψυχῇ νεκραναστᾶσα, καὶ ἠσθάνθημεν πάντες ὅτι ἀκόμη δὲν ἀπεθάναμεν, ὅτι δυνάμεθα ἀκόμη νὰ ζήσωμεν !

Καλιδὼν

Ἡ ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ

Α'

Συγχαίρομεν τῷ συλλόγῳ Βύρωνι, διότι, οἶονεῖ συνεπῶς φερόμενος πρὸς τὸ μέγα ὄνομα, δι' οὗ τιτλοφορεῖται, συνδέει τὰς πανηγυρικωτέρας τῶν πράξεων αὐτοῦ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰχθυοτρόφου καὶ ἡρωοτρόφου πόλιως, μετὰ τῆς ὁποίας συνέδεθ' ἡ ὑστάτην ἄσμα καὶ ἡ ὑστάτη ἀναλαμπὴ τοῦ Βύρωνος· ἀφοῦ τῇ φιλοτιμίᾳ τοῦ συλλόγου ἐργασία κατορθώθη ἐπὶ τῶν αἵματοζυμωμένων χωμάτων τοῦ Μεσολογγίου νὰ ἀναστυλωθῇ ἐν συγκινοῦσῃ τελετῇ τὸ ὁμοίωμα τοῦ πολιούχου ποιητοῦ, ἣδ' ἡ συναθροίξει ἡμᾶς περὶ τὴν ἐθνικωτέραν τῶν ἐορτῶν, τελῶν τὴν μνήμην τῆς **ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου**.

Τὸ Μεσολόγι ! ἡ Ἐξοδος ! Ἐν ἡ εἰκοστῇ πέμπτῃ Μαρτίου ἦνε αἱ πρῶται ἀκτίνες τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου τοῦ Ἀγῶνος, ἡ δεκάτη Ἀπριλίου τῆς Ἐξόδου μας εἶνε αἱ τελευταῖαι ἀκτίνες τοῦ δύοντος ἡλίου τοῦ Ἀγῶνος, ἐνδύουσαι διὰ τῆς αὐτῆς ἐνθέου πυροφύρας ἀπὸ πέρατος εἰς πέρας τὸ εὖρος τοῦ ὄριζοντος, ὥστε ν' ἀναφωνήσῃ ὁ ἐκστατικὸς θεατῆς : « Ἄ ! τί ὠραία ἡμέρα θὰ κάμῃ αὐριον ! » τὸ αὐριον ἐκεῖνο εἶνε ἡ ἐλευθερία : « Ὅτι περίπου εἶπε πρὸ τοῦ νεκροῦ τοῦ Γαρθιᾶδ' εἰς τῶν ἐπικηδείων αὐτοῦ ἀγορητῶν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς ἐξόδου : « ὅ,τι καὶ ἂν εἴπῃ περὶ αὐτῆς ἡ ποίησις εἶνε ἡ ἀκριβεστέρη ἱστορία καὶ ἡ ἱστορία ἡμιλοῦσα περὶ αὐτῆς προσδέχεται πᾶσαν τὴν αἴγλην τῆς ποιήσεως. »

Τρία φοβερά στρατεύματα διαλύονται ἄπρακτα πρὸ τῆς χωματίνης μάνδρας τοῦ Μεσολογγίου ἡ Κλεισοβα δεκατίζει τοὺς Ἀράπηδες· τόσοι ἀγνώστοι Κανάρηδες θυματουροῦν μετὰ τὰ μπουρλόγια τῶν εἰς τὰ νερά τῆς λίμνης· ἀλλὰ δὲν εἶχαν νὰ κάμουν πλέον μετὰ τὸν Τοῦοκον· τὰ ἔβαλε μετὰ αὐτοὺς ἡ πείνα ἀπὸ τὸ πετρεῖ τῶν ὑποδημάτων ζιπτοῦν νὰ βγάλουν τροφήν καὶ νερὸ ἀπὸ τὸ μολύβι· τὰ ἀρμυρίκια καὶ οἱ ποντικοὶ εἶνε λουκούλεια ὄνειρα· δὲν περιπατοῦσι, σύρονται· δὲν εἶνε ἄνθρωποι, εἶνε σκιάι. Ἡ πείνα, σιγαλὴ καὶ εἰδεχθῆς, ὡς ὁ θηριώδης πολύπους τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ρίπτει ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς πλοκάμους τῆς, ἰσχυρότερον καθ' ἡμέραν περισφιγγούσα, ἐπὶ τῶν ἀπλησιζομένων μαχητῶν. Ἄλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς πίστεως τί ἀναβλύζει ; ἡ δουλεία ; ἡ ἀποθάρρυνσις ; ὁ θάνατος ; ὁ θάνατος ; ἡ παράδοσις ; ὅχι· ἀναβλύζει ἡ **Ἐξοδος !**

Δὲν ὑπάρχουσι πλέον ἐντὸς τῶν τειχῶν οὔτε ἄνδρες, οὔ-

τε γυναῖκες, οὔτε γέροντες, οὔτε παιδιά, οὔτε ἀσθενεῖς, οὔτε πληγωμένοι· ὑπάρχουσι ἀπλοῦστατα ἥρωες· καὶ ὅπως ἐν φρόνημα, οὕτως ἐν ἐνδύμα συνδέει τοὺς πάντας, ἄρρενας καὶ θήλεις : ἡ φουστάνελα ! Μίαν ἐσπέραν διευθύνονται εἰς τὰ τείχη οἱ σώζοντες ἀκούσας δυνάμεις καὶ ἀναμένουσι· πρηνεῖς παρ' αὐτοὺς γυναῖκες, κρατοῦσαι εἰς τὴν ἀγκάλην τὸ βρέφος, καὶ εἰς τὴν χεῖρα τὸ γιγατάγιον.

Τοὺς γεροντας ὁδηγεῖ ὁ Καψάλης εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην· ἄλλοι πληγωμένοι κλείονται εἰς ἕνα ἀνεμόμυλον· ὁ ἀρχηγὸς Κότσικας κρατεῖ τὴν σημαίαν, ἡ ὁποία, μετ' ὀλίγον θὰ τοῦ χροαιμεύσῃ ὡς σαβανὸν ὁ Μάγερ, ὁ συντάκτης τῶν « Ἑλληνικῶν Χρονικῶν », τὸ πρῶτον ἄστρον τῆς ἐν Ἑλλάδι δημοσιογραφίας, ἡ εὐγενεστάτη φιλελληνικὴ καρδιά, σφίγγει ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ τὰς σελίδας τοῦ πολυτίμου ἡμερολογίου του, καὶ ἐπὶ τοῦ βραχίονος τὸν ἐρωτᾷ του, τὴν σύζυγον, τὸ ἄνθος τοῦ κάλλους, τὴν Ἀλτάνην του. Ἄνυπομονοῦσι πότε νὰ ὀρμήσουν. Ὁ οὐρανὸς ρίπτει ψιλὴν βροχὴν· τοὺς ραντίζει μετὰ τὰ δάκρυά του· εἶνε τετριμμένον, ἀλλὰ τὸ λέγομεν, διὰ νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἦσαν χαρὰς δάκρυα. Ἄν ἀκούωνται κάπου καὶ ποῦ οἰμωγαί, εἶνε γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖναι σημαίνουν :

Δὲν κλαίμε γιὰ τὸ σκοτωμὸ, γιὰ τὸ σκοτωθῶμε,
Μόν' κλαίμε γιὰ τὸ σκλαβωμὸ, γιὰ τὸ σκλαβωθῶμε.

Ἐν τῇ ἀνυπομονοίᾳ τῶν λαμβάνουσι ὡς πρόφασιν τὴν πρῶτην ἀκτίνα τῆς ἀφνης ἐπιφανείσης σελήνης, καὶ φωνάζουν « ἐμπρός ! » Ρίπτονται· ἀλλ' ἐξω ἐνεδρεύει πρῶτος ἡ « Ἀραβὴς, Ἀλβανοὶ, Τοῦοκοὶ, ἐπὶ ποδός· πεζοί, ἵππεῖς καὶ πυροβόλα, εἰς παράταξιν· τοὺς κατακόπτουσι, ἀλλὰ δὲν ἀνακόπτουσι τὸν δρόμον τῶν. Εἰς ἐπίμετρον μία σατανικὴ μυστηριώδης φωνὴ « πίσω πίσω » ἐπαναστρέφει τοὺς ἡμίσεις ἐπὶ τὰ τείχη· οἱ ἀπομείναντες, δι' ἕκαστον αὐτῶν βήμα μυρίους ἀγῶνας ἀγωνιζόμενον, καὶ ἕκαστον ἴχνος σημειοῦντες μετὰ τὸ αἷμα τῶν, ἀνοίγουσι δρόμον καὶ φθάνουσι εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ, μυθολογικὰ φάσματα τῆς πείνης καὶ τῆς ἀνδρίας.

Καὶ αἱ γυναῖκες τῶν ; ὦ ! Αἱ γυναῖκες τῆς ἐξόδου ! εὐτυχῆς ὁ ποιητῆς, τὸν ὅποιον θὰ ἐνέπνευε τὸ ἐλληνικώτατον καὶ κατανοκτικώτατον καὶ πανύψιστον θέμα τῶν γυναικῶν τῆς ἐξόδου ! τῶν ἀνδρῶν, ἡ ζωὴ μόνον ἀπειλεῖται· ἐκεῖνων μετὰ τῆς ζωῆς, καὶ ἡ στοργὴ, καὶ ἡ τιμὴ· ἂν οἱ ἄνδρες εἶνε μάρτυρες, εἶνε μεγαλομάρτυρες ἐκεῖναι ! Πόσα συγκινητικὰ καὶ μυθώδη ἐπεισόγια προσφάουσι ἣδ' ἡ μνήμην μου, καὶ πόσας σελίδας θὰ ἡδυνάμην νὰ καταναλώσω δι' αὐτά ! Γυναῖκες διὰ λίθων φονεύουσαι, καὶ δι' ὀνύχων ζεσχιζούσαι τοὺς κατ' αὐτῶν ἐφορμώντας· γυναῖκες, δεινόμεναι εἰς τὰ ὀπίσθια τῶν ἵππων, καὶ λάφυρα ἀγόμεναι εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Πασᾶ· γυναῖκες εἰς τὴν ποδίαν τῶν ὀπίσθων, πίπτουσι ὡς ἐλεημοσύνης πεντάλεπτα, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, αἱ κεφαλαὶ τῶν ἀδελφῶν, τῶν συζύγων τῶν γυναικῶν, πρωταγωνιστοῦσαι εἰς Πασαδικούς ἐρωτας, βασιλίσσαι τῶν χαρμελίων, καὶ θύματα τῆς ζηλοτυπίας τῶν ἄλλων· γυναῖκες πωληθεῖσαι, καὶ μετὰ ἔτη ἐξαγοραζόμεναι· γυναῖκες, ἐξομώσασαι· γυναῖκες μετὰ μακρὰν συζυγικὴν ζωὴν ἐγκαταλείπουσαι τοὺς ἀλλοθρήσκους, ἀλλὰ προσπνέει αὐτῶν συζύγους καὶ τῆς Ἀφρικῆς τῶν ἴλων καὶ τὰ βρέφη τῶν ἐπὶ τῶν κοιτίδων, ὅπως ἐπανίδωσι καὶ ἀποθάνωσι ἐπὶ τῆς γενεθλίου γῆς· ὠραῖαι ἔτι καὶ νεαραὶ, ἀλλὰ μὴ καταπειθόμεναι νὰ συνέλθουν εἰς δευτέραν κοινωνίαν γάμου, ἀφοῦ πνοὴ ἀκαθάρτου τούρκου ἐμόλυνεν ἅπαξ αὐτάς.

Ἄλλ' εἶνε ἀπερίγραπτος ἡ Ἔξοδος· ἡ λάμψις αὐτῆς καταθαμβοῖ τὴν Εὐρώπην. Τοῦ γλυκυτάτου Ζαλοκώστα ἡ Μούσα, ὡς πεταλο δα, περιπέταται μόνον περὶ αὐτὴν ἐν τῇ *Τελευταίᾳ Νυκτὶ* μὴ τολμῶσα νὰ ἐντροφήσῃ ἐπικαθεσθεῖσα τῶν ἀκτινοβόλων πετάλων τῆς ὀ ὑψηλῆς Σολωμῆος τῆς οἶδε πῶς ἀνέπλασεν αὐτὴν ἐν τῇ ἀχανεῖ φαντασίᾳ του. σχεδιάζων τοὺς Ἐλευθέρους Πολιορκημένους. Δὲν περιγράφεται, ἐξυμνεῖται μόνον ἡ Ἔξοδος.

Τοιαύτην λοιπὸν ἐορτὴν προσπόντως ὁ Καποδίστριας ἐχαρκτηρίσεν *ἐθνικὴν*, ὁρίσας πανταχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας νὰ ἐορτάζηται ἡ ἐπετειὸς αὐτῆς· δὲν γνωρίζομεν διατὶ ἐτέθη εἰς ἀρχηγεῖαν ἡ διάταξις, καὶ μόνον τὸ Μεσολόγγι ἐξακολουθεῖ κατ' ἔτος περὶ τὴν ἑσπεραν τοῦ Λαζάρου, καθ' ἣν ἐτελέσθη ἡ ἐξοδος, καὶ τὴν ἐπιούσαν Κυριακὴν τῶν Βασιῶν ἐπιστημότερον τιμῶν καὶ γεραῖρον ἐν τῷ ἐνδοξῷ αὐτοῦ **Ἡρώῳ**, ἐφ' ὅσον τῷ ἐπιτρέπουσι τὰ πτωχὰ μέσα του, καὶ ἡ ρητορικὴ δεινότης τοῦ ἐλάχιστου ὁριζομένου ὑπὸ τοῦ Δήμου ὀμιλητοῦ, τὴν μνήμην τῶν ἀθανάτων προμάχων του.

Β'

Συγχαίρομεν τῷ συλλόγῳ «Βύρωνι», διότι ἐπανιδρύσας τὴν λαμπροτέραν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν πανηγύρεων, ἐξελέξατο, τὸ δεῖτερον ἤδη, ἐπάξιον ταύτης πανηγυριστὴν τὸν **Ἀναστάσιον Γεννάδιον**.

Εἶμεθα κατὰ τι καὶ ἐναντία τῶν τοιοῦτων πατριωτικῶν ἐκβακχευμάτων, τῶν κατ' ἔτος τακτικῶς ἐπαναλαμβανομένων ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐνὸς ἢ δύο συλλόγων· ἐξοφλοῦμεν μίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους, Δονκιχωτικῶς κομπάζοντες, πρὸς τὴν μνήμην τῆς ἐς αἰεὶ παρελθούσης εὐκλείας μας. Πενήντα στρατιῶται παρατασσόμενοι τὴν πρῶταν, τὰ κράνη τῶν ὑπασπιστῶν διασχίζοντα ἐφ' ἀμάξης τὴν ὁδὸν Ἐρμού,

τὸ βράδῳ πέντε κανδήλαι· ἐπὶ τῶν παραθύρων τῆς Νομαρχίας, καὶ δεκαεξαετὲς μαθητάριον ἐντὸς αἰθουσαρίου ἐπαναλαμβάνον χιλιάεις ἐν πεζῷ ἢ ἐμμέτρῳ λόγῳ τὴν ἱστορίαν τοῦ Τρικούπη ὑπὸ τὰ ἐνθουσιώδη χειροκροτήματα τοῦ ἐξεγειρομένου ἐθνικοῦ φρονήματος. Καὶ αὐτὰ κατ' ἔτος· καὶ στερεωτέπως, ἐνῶ τὰ γεγονότα ραγδαίως ἐπερχόμενα ἠλλοιοῦν τὴν ὄψιν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἀνεθάλπει τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα, καὶ ἄλλοι ὠρελοῦντο, καὶ ἡμεῖς ἀπεμεινομεν εἰς τὰ κράτα τοῦ λουτροῦ μὲ τὰς προπαρασκευὰς καὶ τὰς ἐπιστρατείας μας· ἐξηκολουθοῦμεν ὁμῶς τοὺς πανηγυρικοὺς μας εἰς τὴν διαπασῶν, ὡς νὰ ἦτο ἡ λογομανία ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν προορισμός. Εὐτυχῶς ἀπὸ τινος παρετηρήθη ὑφῆσις τις εἰς τὴν τοιαύτην νοσολογικὴν ἡμῶν κατάστασιν, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ κ. Δουζίνας.

Ἄλλως ὁμῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅταν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοιαύτης τινὸς τελετῆς πρόκειται νὰ ἀκουσθῇ ἐξαιρετος προσωπικότης, περὶ τῆς ὁποίας ἡ προκηθεῖσα φήμη κηρύσσει ὅτε μὲν τὰ δυσμενέστατα, ὅτε δὲ τὰς συμπαθεστάτας κρίσεις· καὶ ὄντως τοιαύτη ἐξαιρετος προσωπικότης εἶνε ὁ κ. Γεννάδιος. Αἱ περὶ αὐτοῦ κρίσεις τὰς ὁποίας θὰ τύχη νὰ ἀκούσῃτε, μέσον ὁρὸν δὲν γνωρίζουσιν· ἢ εἶνε ἀποθεώσις, ἢ σάτυρα. Δογικὴ συνέπειά ὅτι ὁ οὕτως ἀνυψούμενος, ὁ οὕτω καταδιβαζόμενος, θὰ εἶνε κάτι τι. Λέγετε πρὸς φίλον σας ὅτι ὁ κ. Γεννάδιος θὰ ὀμιλήσῃ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ὁ φίλος σας ὑφεῖ τοὺς ὄμους, σὰς ἀπαντᾷ· Χαμένος καιρὸς! Προχωσεῖτε, καὶ συναντᾶτε ἄλλον φίλον σας· τῷ διαδιβάζετε τὴν ἰδίαν εἰδησιν· ὁ ἄλλος ἐκεῖνος σὰς ἀποκρίνεται· Πῆγαινε νὰ τὸν ἀκούσῃς· ὑπὸ τὴν ἰσχὴν τῆς εὐγλωττίας του θὰ κλίνῃς τὴν κεφαλὴν σου γοητευμένος. Σὰς κεντᾷ ἡ περιέργεια, καὶ ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν λόγων τοῦ δευτέρου φίλου σας, σκέπτεσθε, ἂν εἴθετε πατριώτης· "ὦ! ἓνας ρήτωρ! ἓνας ρήτωρ! τί δὲν θὰ ἔκα-

Ο ΛΥΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

(Συνέχ. τῆς ἀριθ. 464)

Οἱ δύο ἄνδρες ἐπλησίασαν.

Αὕτη εἰσώπησε καὶ ἀνορθώσασα βραδέως τὴν κεφαλὴν προσέβλεψε. Ὀλιβερόν μειδιάμα διήλθε διὰ τῶν χειλέων της.

— Καλημέρα, καλημέρα! εἶπε.

— Μὲ γνωρίζετε, τέκνον μου; ἠρώτησεν ὁ κ. Λαγγάρδ.

— Μάλιστα σὰς γνωρίζω. Διατὶ δὲν ἔρχεσθε συχνότερα; Ἀγαπῶ πάντοτε νὰ βλέπω ἐκείνους, οἵτινες εἶνε καλοί.

— Ὅθι εὐχαριστήσθε, ἐὰν ἐβλέπετε τὸν Ἰάκωβον;

— Τὸν Ἰάκωβον, τὸν Ἰάκωβον, εἶπε χαμηλοφώνως.

— Ζητεῖ ν' ἀναμνησθῇ, εἶπεν ὁ Λέγενδρος.

— Μάλιστα, τὸν φίλον σας Ἰάκωβον, τὸν νεκρὸν στρατιώτην τοῦ Μαρέιλ.

— Τὸν Ἰάκωβον! τὸν Ἰάκωβον! ἐπανέλαβε.

— Μετ' ὀλίγον ὁ Ἰάκωβος θὰ ἔλθῃ νὰ ἴδῃ τὴν δεσποινίδα Ἰωάνναν.

Καταλήφθησα ὡς ὑπὸ φρικιάσεως καὶ μετὰ θρηνώδους φωνῆς:— Ἡ Ἰωάννα, εἶπε, κοιμάται ἐκεῖ κάτω, εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ποταμοῦ· τὴν ἐγνώρισα πρό πολλοῦ, ἦτο καλὴ νεάνις. Σιωπῇ, μὴ κάμειτε θόρυβον, ἡ Ἰωάννα κοιμάται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ποταμοῦ. . . . Μὴ ἐξυπνάτε αὐτὴν, καλὰ εἶνε εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ποταμοῦ.

— Δυστυχῆς κόρη, ἐψιθύρισεν ὁ κ. Λαγγάρδ, ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ.

Ἄφνης ἡ νεάνις ἐταράχθη καὶ λάμψις διήλθε διὰ τοῦ βλέμματός της!

— Ἦκούσατε; ἀνέκραξε, τί βροντή! ὦ! Ἡ φοβερά νύξ! Ἦκούσατε, ἀκούσατε; Ἐρχεται, εἶνε αὐτός!

Καθὸσον ὠμίλει, οἱ ὀφθαλμοὶ της ἠνοίγοντο, ἐπὶ δὲ τοῦ προσώπου της ἐπεφαίνοντο ὁ τρόμος, ἡ φρίκη.

— Νάτος! Νάτος! ἐπεφώνησεν ἀπευθυνομένη εἰς ἑαυτὴν ὡς κινήσεισα ὑπὸ ἑλατηρίου! Ἄ! Ὁ Λυκογιάννης! ὁ Λυκογιάννης!

Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἔμεινεν ἐξηγριαμένη, ὅπως τρέμουσα, μετὰ ταῦτα ἡ λάμψις τοῦ βλέμματός της ἐσβέσθη· ἡ μορφή της ἀνέλαβε τὴν συνήθη γαλήνην καὶ κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ θρανίου.

μνε! μία ιδέα πρωτότυπος, μία δυνατή εικόνα, μία ωραία παραβολή, μία επιβλητική κίνηση, ένδως ρητορικών παράστγμα' το γόητρον τῆς ἐορτῆς ἀνιψοῦται, ἡ χλωροφορμιομένη νεολαία ἐξεγείρεται εἰς ἐνθουσιασμόν, αἱ χεῖρες κροτοῦσιν ἀκούσιοι, αἱ καρδίαι πάλλονται, τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καθαίρεται. . . Καὶ σπευδετε ἀνάσχοι ν' ἀκροασθῆτε τὸν κ. Γεννάδιον.

Ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου πλήρης· οἱ ἐπὶ τῆς ὑποδοχῆς νέοι τοῦ Συλλόγου ἐν λανθανούσῃ αὐταρσεκείᾳ ὑπὸ τὸ μαῦρον φράκον καὶ τὸν λευκὸν λεμοδέτην των ὀδηγοῦσι τοὺς κεκλημένους· τὰ ἔνθεν καὶ ἔνθεν διὰ τὰς κურίας θεωρεῖα κατέχονται ἅπαντα ὑπὸ δεσπυνῶν καὶ δεσποινίδων· περίκορφοι ἐσθῆτες καὶ ποικιλόσχημα καπελλάκια διαγωνίζονται ἐπὶ ἐαρεσινῇ δροσερότητι καὶ χάριτι· ὁ κ. Γεννάδιος δὲν λησμονεῖ εἰς τοὺς λόγους του τὸ ὠραῖον φύλον, καὶ ἐκεῖνο πάλιν δὲν τὸν λησμονεῖ. Αἱ ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐν παρατάξει κρεμάμεναι εἰκόνας τῶν ἀειμνήστων διδασκάλων τοῦ Πανεπιστημίου νομίζετε ὅτι ἀναμένουσι καὶ ἐκείναι ἐν πάσῃ σοβαρότητι τὴν ἀνοδὸν τοῦ ρήτορος εἰς τὸ Βῆμα. Κάτωθεν τοῦ Βήματος φιάλη περιέχουσα λεμονάδαν ἐτάχθη νὰ δροσίῃ, κατὰ διαλείμματα τὸν λάρυγγα τοῦ ρήτορος, οὗτινος ἡ ἐργασία παραταθῆσεται ἐπὶ δίωρον, καὶ ὁ λόγος ἀπαγγελθῆσεται ἀρχαϊκώτατα ἀπὸ μνήμης.

Μὲ τὸ σύνθημα αὐτῷ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς βράδιμα, σύρων σφικτὰ τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ ἐπάφους, ὑψιτενίς τὴν κεφαλὴν, προτεταμένον τὸ στήθος, ἰδιαζόντως καμῦων ἀείποτε τοὺς ὀφθαλμοὺς, μέλαν φράκον ἀναβαλλόμενος, καὶ τὸν ὑψηλὸν πῖλον κρατῶν ἀνὰ χεῖρας, ὁ πανηγυριστὴς ἀναφαίνεται ἐπὶ τοῦ Βήματος· ὁ πῖλος τίθεται κατὰ γῆς, ἡ δεξιὰ χεὶρ προτείνεται ἐν στάσει προσφωνήσεως, ἡ ἀριστερὰ ἐρείδεται ὀπισθεν ἐπὶ τῆς ὀσφύος, καὶ ἀναμένει ἐπὶ τινὰ λεπτὰ ἐν ἀγαλαμάτῳδῃ σιγῇ καὶ ἀκινήσιᾳ. Μεθ' ὅ, ἀποκαταστάσει

τῆς σιωπῆς ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ, ἀκούεται τρέμουσα, ὡσεὶ συγκεκινημένη, ἡ λαλιά του.

Ἀποπειρώμεθα, ἐφ' ὅσον ἡ μνήμη τὸ ἐπιτρέπει, νὰ παρασχωμεν φύρδην μίγδην περίληψιν τοῦ λόγου του ἀσθενεστάτην.

Ὁ Σπασιάτης Δημάρατος, εἶπε προοιμιάζόμενος, σύγχρονος τῶν θριάμβων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐφώνει πρὸς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις καὶ Πλαταιαῖς πεσόντας: οἶαν μακαριότητα ἀπωλέσατε, μὴ ἰδόντες τὸν Ἀλεξάνδρον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Βαβυλώνης. Οἶαν μακαριότητα ἀπωλέσατε δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ φωνήσωμεν πρὸς τοὺς πατέρας τοῦ μεγάλου ἡμῶν ἀγῶνος, μὴ δυνάμενοι νὰ ἴδῃτε τίνι τρόπῳ σήμερον μακαρίζομεν ὑμᾶς ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τούτῳ τῆς ἐπιστήμης· ἀνευ ὑμῶν θὰ ἐφέρομεν ἡδὴ τὸ φρικωδέστατον ὄνομα ραγγάδες, τὸ Πανεπιστήμιον δὲν θὰ ὑπῆρχεν, ἡ νεολαία μας, ἀμαθῆς, θὰ ἐφευγε τὰ ὄμματα τοῦ ἀσελγεστάτου τυράννου, καὶ αἱ γυναῖκες μας, τὰ ἀγλαίσματα τῆς δημιουργίας, κατὰκλειστοί, δὲν θὰ ἐλάμπρυναν τὰς ἐορτάς μας μὲ τὸ κάλλος των.

Μετὰ τινὰ ἔτι ἐν τῷ προοίμιῳ, ἐκάθισε· καὶ ἤρχισεν ἡρεμώτερον τὸ κύριον μέρος τοῦ λόγου του.

Ἐπάρχουσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τέσσαρες μεγάλαι ἐπαναστάσεις: ἡ τῶν Ἰσπανῶν κατὰ τῶν Ἀράβων, ἡ τῶν Ὀλλανδῶν κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, ἡ τῶν Ἀμερικανῶν κατὰ τῶν Ἀγγλων καὶ ἡ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν· ἀλλὰ πᾶσαι αὗται προκληθεῖσαι ἢ ὑφ' ἑνὸς μόνοῦ ἀνθρώπου ἢ ὑπὸ τάξεως τινος, ἐζήτουν ἀπλῶς ἀνακούφισιν, ἐλάττωσιν φόρων, μετατρεπόμεναι βραδύτερον εἰς ἐπαναστάσεις· νικῶντες δὲ οἱ ἐπαναστάται ἐνηγαλίζοντο τὴν αὐτὴν τυραννίαν καὶ τὴν διαφθορὰν τῶν προῶν κατακτητῶν. Μόνον ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἔσχε σκοπὸν τὴν ἐντελῆ ἀπελευθέρωσιν τοῦ γένους, σκοπὸν γεννηθέντα ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τῆς

— Ἰωάννα, τῇ εἶπε τότε ὁ κ. Λαγγάρδ, ὁ Δυκογιάννης οὗτος, ὁ ἀνθρώπος οὗτος, ὅστις σὰς προξενεῖ τόσον μεγάλην φρίκην, εἶνε ὁ σωτήρ σας, αὐτὸς ἐξήγαγε τὴν δυστυχῆ Ἰωάνναν ἀπὸ τὸν πυθμένα τοῦ ποταμοῦ.

Ἐρᾶνη ὡς μὴ ἀκούσασα. Ἀφοῦ ἐκλείνει τὴν κεφαλὴν τῆς, ὡς καὶ προηγουμένως, ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ ἐξηκολούθησε τίλλουσα τὸ ρόδον, ἤρχισε καὶ αὐτὴ νὰ ᾄδῃ:

«Πόσον εὐθυμοί, ὠραῖοι εἶν' οἱ νέοι τοῦ χωρίου!»

Ἐλθετε, κύριε, εἶπεν ὁ ἰατρὸς σύρων ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν κ. Λαγγάρδ, τετέλεσται. Μετὰ τὴν κρίσιν, ἐπέρχεται ἡ ἡρεμία, ἡ ἐντελής ἀναισθησία. Ἄνωφελές νὰ μείνωμεν περισσότερο πλησίον τῆς· δὲν θὰ σὰς προσέξῃ διόλου.

— Ἄλλοιμονον! ἀνεστενάξεν ὁ κ. Λαγγάρδ.

Ε'

Η ΕΙΣ ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ ΕΠΑΝΟΔΟΣ

Ἡ Γαλλία, μετὰ τσσαύτας ὀδυνηρὰς ἡμέρας, συνῆλθε τέλος. Ἦρχισαν νὰ ἀναπνέωσιν ἡδὴ, καὶ διέβλεπον τὸ μέλλον ὡς ὀλιγώτερον ζοφερόν.

Οἱ Γερμανοὶ κατεῖχον εἰσέτι ἐν μέρος τῆς χώρας· ἀλλ' οἱ ὑπάλληλοι, στρατιωτικοί, δικαστικοί καὶ πολιτικοὶ εἶ-

χον ἀναλάβει τὰ διοικητικὰ αὐτῶν καθήκοντα. Οἱ Γερμανοὶ δὲν ἦσαν πλέον ἢ ξένοι, ἀφοῦ ὑπῆρξαν κυβερνήται.

Ὁ Ἰάκωβος Βαιγιάν ἤχθη εἰς Ἐπινάλ, μετὰ ταῦτα εἰς Κοβλεντίαν καὶ τελευταῖος ἠλευθερώθη.

Εἰς Μαρέϊλ τὸν ἐνόμιζον ὡς ἀποθανόντα. Ἄνωφελές δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰ συμπολιταὶ του τὸν ὑπεδέχθησαν μετὰ πολλῶν ἐνδείξεων χαρᾶς.

Ὁ Ἰάκωβος Βαιγιάν ἐπανῆλθε κλαίων ἐκ νέου εἰς τὴν οἰκίαν του, νέαν δι' αὐτὸν εἰρηκτὴν, καταδικασμένος εἰς βίον μονήρη. Εἶχε πολὺ γηράσει μετὰ τὸ τελευταῖον δυστύχημα, ὅπερ εἶχε πλήξει αὐτόν· αὐτὸς, ὅστις ἦτο ἀκόμη τόσον εὐρωστος καὶ εἶχε τὸ ἀνάστημα τοσοῦτον εὐθῦ, ἤρχισε νὰ γίνηται κυφὸς καὶ νὰ αἰσθάνηται κλονιζόμενας τὰς κνῆμας του.

Ἡ Γερτρούδη ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ τεθῆ ὑπὸ τὴν διάθεσίν του. Τὴν ἐνηγαλίσθη καὶ ἐκλαυσαν ὁμοῦ. Τῷ ἐνεχείρισεν ἀριθμὸν τινὰ γραμμάτων, προερχομένων ἀπὸ τὸν Ἰάκωβον Γρανδέν.

— Δυστυχῆς νεκρία! ἐψιθύρισε ἀναστενάξας.

Ἀποσφραγίσας τὰς ἐπιστολάς καὶ κατατάξας κατὰ τὴν ἡμερομηνίαν ἀνέγνω αὐτάς ἐντὸς διώρου χρονικοῦ διαστήματος, συνεχῶς διακόπτων τὴν ἀνάγνωσιν, ἵνα σπογγίσῃ τοὺς δακρυβρέκτους ὀφθαλμοὺς του.

— Ὑπολογαγὸς καὶ παρασημοφόρος, εἶπε διὰ φωνῆς

άλυσεως του Βυζαντίου· από τότε επανέστη τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος.

Εἶπον τινές, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἔχει μὲν εὐφυῖαν, ἀλλὰ στερεῖται χαρακτηῆρος· ἀναφέρουσι δὲ ὡς παράδειγμα τὸν Θεμιστοκλέα καὶ τὸν Φώτιον, ὡς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἀρχαίου καὶ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ· ἀλλὰ δὲν δυναταί τις νὰ συμπεράνη περὶ ἐνὸς ἔθνους ἐξ ἱστορικῶν προσώπων, ὅπως δὲ ὁ ἱατρός ἐκ μόνης τῆς ἐξωτερικῆς ὕψεως τοῦ ἀσθενοῦς δὲν δύναται πολλάκις νὰ συμπεράνη ποιαὶ ὀργανικαὶ ἀλλοιώσεις ἐπιδρῶσιν ἐπ' αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἱστορικός δὲν δύναται ν' ἀποφανθῆ, κρίνων τὰ πρόσωπα μόνον· ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὴν ψυχολογικὴν ἀνατομίαν τοῦ ἔθνους του· καὶ τὴν γνώσιν ταύτην παρέχει ἡ ποίησις, ἣτις εἶνε ἀνωτέρα τῆς ἱστορίας, καθ' ὃ πλάττουσα καὶ περικλείουσα ἰδανικωτέρους τοὺς διαφόρους τύπους.

Ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις δύναται νὰ κληθῆ ὁ ἐξ ἀπορρήτων γραμματεῦς τοῦ θεοῦ, λέγει, ὅτι οἱ μὲν Ἀσιανοὶ κατέχουσι τὸ διανοητικόν, οἱ δὲ βάρβαροι τῆς Ἑσπερίας καὶ τὸ ἔνθυμον· δηλαδὴ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς. Μόνοι δὲ οἱ Ἕλληνες κατέχουσι συνινωμένους ἀμφοτέρας τὰς δυνάμεις, ὁ Ἀχιλλεὺς ἀντιπροσωπεύει τὸ ἔνθυμον, καὶ τὸ διανοητικόν ὁ Ὀδυσσεὺς, πρὸς τὰς τύχας τοῦ ὁποῖου παραβάλλει τοὺς τετρακοσίους χρόνους τῆς Ἑθνικῆς δουλείας. Πρὸς τοὺς δύο πάλιν Ὀμηρικούς ἥρωας συγκρίνει τοὺς κλέφτας καὶ τοὺς διδασκάλους τοῦ γένους.

Ἡ κλεφτουριά κατὰ τὸ διάστημα τῆς δουλείας ἐπραξε τὸ ἔργον τοῦ Ἀχιλλεῦς· ἀναφέρει δὲ καὶ ὠραῖον ἀνέκδοτον· δύο κλέφταις, ὁ Σφαλτὸς καὶ ὁ Σκαμπαρδόνης, συνανθῶνται ἐπὶ τῆς ῥάχως τοῦ Ζυγοῦ·—Τί πολλογέσαι, Σκαμπαρδόνη;—Συλλογιέμαι, συλλογιέμαι, συλλογιέμαι... πότε θὰ βασιλέψῃ ἡ καυμένη ἡ κλεφτουριά; δηλ. πότε θὰ ἀναστήθῃ τὸ γένος; διότι τὸ γένος τότε ἐξπροσώπει ἡ κλεφτουριά!

Ἀλλαχοῦ οἱ κατακτητὰι ἐπεβλήθησαν εἰς τοὺς κατακτηθέντας διὰ τῶν γυναικῶν, αἵτινες διὰ τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἐπιπολαίου αὐτῶν ἀγαπῶσι πᾶν τὸ γενναῖον καὶ ἐπιδεικτικόν. Ἐν Ἑλλάδι ἡ γυνὴ οὐδὲ τὸ βλέμμα τοῦ Τούρκου ἠνέχθη ποτέ. Πάντοτε ἔμεινε καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τῆς τυραννίας· καὶ γνωστὴ εἶνε ἡ ἀπάντησις τῆς ἑλληνοπούλας, εἰς ἣν πλούσιος γάμος μετὰ Τούρκου προτεινέτο :

Κάλλιο ἔχω γὼ τὸ αἷμά μου στὴ γῆ νὰ κοκκινήσῃ
Παρὰ νὰ ἰδῶ τὰ μάτια μου Τούρκος; νὰ τὰ φιλήσῃ!

Καὶ οὕτω προχωρεῖ ὁ ρήτωρ· ἐπισκοπεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ὅλης ἐπαναστάσεως, ἀπεικονίζει τὴν ψυχὴν τοῦ ἔθνους, ἀντιτίθεισιν ἐν ἀκράτῳ πατριωτισμῷ τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἕλληρος πρὸς τὰς ἐλλείψεις τῶν ξένων, καὶ διὰ βαθυτάτων, καὶ πολυλάκις πρωτακούστων παρατηρήσεων δι' εὐτυχῶν παραβῶλων καὶ ρητορικῶν σχημάτων, σταματᾷ πρὸ τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς τελετῆς, πρὸ τῆς ἐξόδου, εἰς ἣν ἀφιερῶ ὀλίγας μόνον λέξεις, ἀλλὰ τὰς βαρυτάτας καὶ ρητορικοτάτας καὶ ἀνταξιοτάτας δι' ἐκείνην : Ἡ Ἀθανασία τὸν στέφανον τὸν ὁποῖον ἔλαβεν ἐξ οὐρανῶν, καὶ δὲν ἀπέδωκεν οὐδὲ τοῖς ἐν Μαραθῶνι, οὐδὲ τοῖς ἐν Σαλαμῖνι καὶ Θερμοπύλαις ἀγωνισαμένοις, προσφέρει εἰς τὴν Ἐξοδὸν τοῦ Μεσολογγίου, διότι οὐδὲν γεγονὸς ἀρχαῖον καὶ νεώτερον δύναται πρὸς τοῦτο νὰ παραβληθῇ.

Καὶ ἐγείρεται, ὑψῶν εἰς τὸν ἐπισημότερον τόνον τὴν φωνὴν αὐτοῦ, διὰ νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν ἐπίλογον, ἐνῶ κατακαλύπτονται οἱ τελευταῖοι ἐπιβλητικοὶ τοῦ ρήτορος φθόγγοι ὑπὸ τῶν ἀκρατήτων χειροκροτημάτων.

Τὸν ἐπίλογον τοῦτον :

«Τὸ μέλλον προχέει τοῖς δυναμένοις ὄραν φῶς τηλαυγές,
ἵνα ἴδωμεν τοὺς νέους κινδύνους τῶν τῆς κρυπτομένων ἐχ-

διακοπτομένης ὑπὸ λυγμῶν καὶ ὅλα αὐτὰ πρὸς χάριν τῆς... Δι' ἐκείνον ἡ τιμὴ, τὸ λαμπρὸν μέλλον, δι' ἐμὲ ἡ ἀτιμία, τὸ πένθος, ἡ καταστροφή! Τοιαύτη εἶνε ἡ εἰμαρμένη!... Ἄ! Ἰάκωβε, Ἰάκωβε· μὴ ἐπανάθῃς ποτὲ εἰς Μαρέϊλ! Εἶνε νέος αὐτός, δύναται νὰ παρηγορηθῆ, νὰ λησμονήσῃ. Δι' ἐμὲ δὲν ὑπάρχει τίποτε εἰμὴ ὁ τάφος. Ἄς μείνῃ ἐκεῖ κάτω αὐτός, ὅπου τὸ μέλλον τῷ προσμειδιᾷ, ἄς ἐπιδιώξῃ τὸ στάδιόν του, τὸ ὁποῖον τόσον λαμπρῶς ἤρχισε.

— Μήπως δὲν σκέπτεσθε νὰ τοῦ ἀπαντήσητε κύριε; ἠρώτησεν ἡ Γερτρούδη.

— Θὰ τοῦ ἀπαντήσω βεβαίως.

— Πότε κύριε;

— Μετὰ τινὰς ἡμέρας.

Τὴν ἐπαύριον, χάρις τῇ Γερτρούδῃ, ἣτις μεθ' ὑπερηφάνειας διέδωκε τὴν εἰδήσιν, ὅλοι εἰς τὸ Μαρέϊλ ἐγνώριζον ὅτι ὁ Ἰάκωβος Γρανδὲν, ὁ πρῶν ὑπάλληλος τῆς ἐπαύσεως ἦτο ὑπολοχαγὸς τῶν οὐσσάρων καὶ ἱππότης τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς.

Τῆς νυκτὸς ἐπιστάσης, ὁ Ἰάκωβος Γρανδὲν φέρων τὴν σπάθην καὶ τὴν στρατιωτικὴν στολὴν ἀξιωματικοῦ τῶν οὐσσάρων ἠκολούθει διὰ ταχέος καὶ ἑλαφροῦ βήματος τὴν ὁδόν, ἣτις διέρχεται τὸ μετὰξὺ Βλαινκουρ καὶ Μαρέϊλ βραχῶδες ὄροπέδιον. Εἶχε λάθει εὐκόλως δήμενον ἄδειαν ἀπουσίας καὶ μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ εὐρεθῆ εἰς Μαρέϊλ ὅπου προεξοφλῶν ἐκ τῶν προτέρων τὴν χαρὰν τοῦ νὰ προ-

λάβῃ τὸν Ἰάκωβον Βαιγιάν καὶ τὴν Ἰωάνναν δὲν εἶχε ἀναγγεῖλει τὴν ἀφίξιν του.

Εἰς μέρος τι τῆς ὁδοῦ ἔστη. Ἄ! δὲν εἶχε λησμονήσειε ὅτι εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν οἱ φίλοι του ἐσφιγξάν τὴν χεῖρα, εὐχόμενοι αὐτῷ καλὴν ἐπιτυχίαν, καὶ ὅτι ἐκεῖ ἐφίλησε πρῶτην φορὰν εἰς τὸ μέτωπον τὴν ἀξιολάτρευτον Ἰωάνναν!

Ἀγαπητὴ Ἰωάννα, ἀγαπητὴ Ἰωάννα, ἐψιθύμισε. Βίβας βλέμμα ἐπὶ τοῦ φαιοῦ Λόφου ἀνεμνήσθη τὸν Λυκογιάννην. Μετὰ ταῦτα ἐπαναλαβὼν τὴν πορείαν τοῦ εὐρέθῃ ἀπέναντι ἐκτεινομένου ἐν τῇ κοιλάδι χωρίου. Οἱ ὀφθαλμοὶ του προσκλήθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γηραιοῦ λοχαγοῦ, ὀλίγῳ πρὸ τῶν λοιπῶν, ἣτις ἐφαίνετο φαιόχρους ἐν τῇ σκιᾷ. Ἡ καρδιά του ἐπαλλεν ἰσχυρῶς, ἔμελλε νὰ φθάσῃ, καὶ ἐν τούτοις καθ' ὅσον προὔχεται τὴν ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ χαρὰν ἀντικαθίστα ἡ ἀνησυχία, ἣτις τοσοῦτον συνεχῶς ἀπὸ ὀκτῶ μηνῶν τὸν ἐτάραττε. Ρυτίς τις διηυλάκωσε τὸ μέτωπόν του καὶ αἱ σκέψεις του καθίσταντο θλιβεραί. Ἐκ νέου ἀπηύθυνε καθ' ἑαυτὸν τὴν ἐρώτησιν :

— Διατί δὲν με ἀπῆλθα εἰς τὰ γράμματά μου;

Ἔστη ἔμπροσθεν τῆς αὐλαίας πύλης θέλων νὰ συνέλθῃ ἐκ τῆς συγκινήσεώς του πρὶν κρούσῃ. Βαθεῖα ἐπεκράτει περὶ αὐτὸν σιγὴ· οὐδένα κρότον ἤκουεν ἐν τῷ οἴκῳ, ἀλλ' ἐβλεπε φῶς ἐν τῷ ἐστιατορίῳ.

Ἡ Γερτρούδη ἔμεινε παρὰ τῷ κυρίῳ τῆς μέχρι τῆς ἐν-

θρών του ἑλληνισμοῦ. Ἀνυψώσωμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ νέου κινδύνου ἐμφορούμενοι ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν πατέρων. Ἀνάξιοι θὰ φανώμεν τῆς ἐλευθερίας ταύτης, ἣν διὰ μαρτυρίου καὶ ἡρωϊσμοῦ ὑπεράνθρωπου ἐκληροδότησαν ἡμῖν, χάνοντες αὐτὴν μάλισ ἀποκτηθεῖσαν, κινδυνεύουσαν δὲ σήμερον ἢ ἀρπασθῆ μετὰ τῆς γῆς τῶν πατέρων ἡμῶν ὑπὸ τῶν ἀγνωμονεστάτων, ἐπιβουλωτάτων καὶ κινδυνωδεστάτων βαρβάρων.

»Ναί, ὦ πατέρες τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν, μὴ ἐγκαταλείψετε ἡμᾶς ἐν τῇ νῦν ἀπομονώσει ἐν τῷ μέσῳ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐχθρῶν, συμπληρώσατε τὴν πατριωτικὴν ὑμῶν εὐεργεσίαν διδάσκοντές μας νὰ μὴ ἐγκαταλείψωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ ἡμᾶς αὐτούς· ἐμψυχήσατε ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ φρόνημα καὶ τὸ καταφρόνημα δι' ὧν σεῖς κατεβάλετε, ὑπὸ πάντων μισούμενοι καὶ καταδιωκόμενοι, ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη πολεμοῦντες, τὰς τρεῖς τῶν Μωαμεθανῶν αυτοκρατορίας καὶ τὰ λυσώδη μίση, φθόνους καὶ ἐπιβουλάς ἀπάντων τῶν χριστιανῶν Εὐρωπαίων. Ἐμπνεύσατε, ναί, ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὴν ἀθάνατον ὑμῶν ψυχὴν, ἵνα διὰ τῆς ἀπρομάχου ταύτης δυνάμεως συμπληρώσωμεν τὸ λαμπρότατον καὶ θεοφιλέστατον καὶ ἐνδοξότατον ἔργον ὅπερ δέδοται τοῖς ἀνθρώποις νὰ ἴδουν — τὴν ἐνότητά, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ κράτος τοῦ Πανελληνίου! »

Τοιοῦτοι λόγοι δὲν ἀναγινώσκονται· ἀκούονται μόνον πολλῶ μᾶλλον δὲν συνοψίζονται, ὡς ἀνωτέρω· ὥστε ὑπὸ μίαν ἐποψίν ζητοῦμεν συγγνώμην παρὰ τοῦ κ. Γενναδίου, καθ' ἃ ἀσεβήσαντες πρὸς αὐτόν.

Εἶνε **ρήτωρ** ὄντως ὁ κ. Γεννάδιος· ἀρχαιοπρέπεια περὶ τὴν μορφήν καὶ τὴν λέξιν, ὕψος μονοτόνως αὐστηρῶν, πανηγυρικῶν καὶ ἐπίσημον χαρακτηρίζουσι τὸν λόγον αὐτοῦ· ἡ ἀπαγγελία του ρητορικῆ, ρητορικῆ ἢ στάσις του· ἡ φυσιογνωμία του εἰς μοικὰ νεῦρα διαχέει κατὰ πρῶτον φαι-

δρότητα τινα, ταχέως ἐξαλειφομένην ὑπὸ τὴν ἰσχὺν τῆς εὐγλωττίας του· μολαταῦτα ἢ ἐξ αὐτοῦ παραχθεῖσα ἐντύπωσις θὰ ἦτο ἀκραιφνεστέρα, ἂν ἦτο συντομώτερος ὁ λόγος του· πρὸ τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν ἀμαυροῦνται τὰ στιλπνότερα ἀριστουργήματα· ἡ κόπωση ἀρχίζει νὰ παραισθητῆ, ἢ ἀκριβεστέρα μελωδία τῆς φαίνεται ὅτι *γαλτσά-ρει*. Ὁφείλομεν ἐν τέλει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ λόγος τοῦ κ. Γενναδίου ἦτο σχεδὸν ἢ ἐπανάληψις τοῦ περισυνοῦ ἐπὶ τῇ αὐτῇ εὐκαιρίᾳ ἐκφωνηθέντος. Ἄλλ' ἐν καλὸν βιβλίον δικαιοῦται, νομίζομεν, νὰ τύχη καὶ δευτέρως ἐκδόσεως· καλὸς λόγος διατὶ νὰ μὴ δικαιοῦται ἐπίσης δευτέρως ἐκδόσεως, βελτιωμένης μάλιστα καὶ ἐπιυψωμένης. . . ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ρήτορος;

Ὁγουλουλοῦ.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ (ΕΚΤΑΚΤΟΥ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΟΥ ΜΑΣ)

Θεσσαλονίκη, 19 Ἀπριλίου

Ἄγαθὴ τύχη! Σήμερον τὴν προΐταν, εἰς τὸ αὐτὸ ξενοδοχεῖον, ἐν ᾧ κατόικουν, ἀφίκετο καὶ ὁ Ἡ. . . ὅστις κατέχει σπουδαίαν θέσιν ἐν τῇ Βουλγαρικῇ Ἡγεμονίᾳ, μετέβαινε δὲ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μακεδονίας. Φαιδρὸς καὶ, καθὼς λέμε, ἀψήφιστος, ὡς ὅλοι οἱ νόθοι Ἕλληνες, ἀμέσως ἐπίασε πολιτικὴ κουβέντα μαζύ μου, θέλων κυρίως νὰ μάθῃ τὸ τί φρονοῦν οἱ Ἕλληνες περὶ τῆς περιοδείας τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας. Τί τοῦ εἶπα, δὲν ἐνδιαφέρεσθε νὰ μά-

νάτης διὰ νὰ τὸν συντροφεύῃ· ἡ ἐνάτη ἐσήμαινε ὥρα καὶ αὕτη εὐρίσκετο ἔτι αὐτοῦ.

— Κύριε, εἶπεν εἰς τὸν Ἰάκωβον Βαιγιάν, ὀκτὼ μέραις πέρασαν καὶ δὲν ἀπνητήσατε εἰς τὸν βαπτιστικὸν σας. Κάθε μέρα λέτε αὔριον, ἢ μέραις περνοῦν χωρὶς νὰ γράψετε.

Ὁ γέρον ἐξέβαλεν ἀναστεναγμόν.

— Ἀλήθεια, ἀλήθεια, Γερτρούδη, εἶπε.

— Ἔρω πῶ θὰ σὰς κοστίσῃ πολὺ νὰ τοῦ γράψετε τὸ μέγα δυστύχημα· ἀλλ' ἡ σήμερα ἢ αὔριον πρέπει πάντοτε ὁ δυστυχὴς νέος νὰ τὸ μάθῃ τὸ πρᾶγμα.

— Πρέπει, πρέπει, Γερτρούδη· ἀλλὰ βλέπεις ὅτι δὲν μπορῶ. Κάθε φορὰ πῶ πέρνω τὴν πένα νὰ τοῦ γράψω, ἡ πένα πέφτει ἀπὸ τὰ χερίά μου.

— Ἴσως μπορέσετε ἀπόψε. Θέλετε νὰ δοκιμάσετε;

— Ἔστω.

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἡ Γερτρούδη εἶχε θέσει ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐμπροσθεν τοῦ γέροντος χάρτην, μελάνην καὶ γραφίδα. Ἀφοῦ ἔθεσεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ χάρτου τὴν ἡμερομηνίαν ὁ γηραιὸς λοχαγὸς ἔγραψεν:

Ἄγαπητέ μοι Ἰάκωβε!

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἐκεῖνος, εἰς ὃν ὁ γέρον ἐμελλε νὰ γράψῃ, ἀπεφάσισε νὰ κρούσῃ.

— Κύτταξε, εἶπεν ἡ Γερτρούδη, μὴ ἀποκρύπτουσα τὴν

ἀμνηχανίαν τῆς, δὲν μᾶς ἀφίνουε ποτὲ ἡσυχους· καὶ ἀπόψε δὲν θὰ γράψετε τὸ γράμμα.

— Ποῖος λοιπὸν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπίσκεψίν μου τρι-αὐτὴν ὥραν; εἶπεν ὁ γέρον.

— Ποῖος ξεῦρε; παράξενον, μερικοὶ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν νὰ καθίσουν ἔς τὸ σπῆντί τους.

— Πήγαινε τώρα καὶ ἀνοιξε Γερτρούδη.

— Μάλιστα, κύριε, πηγαίνω· ἀλλ' ὁποῖος κ' ἂν ἦνε, θὰ τοῦ κάμω μούτρα.

Ταῦτα εἰπούσα ἐξῆλθε προφέρουσα λόγους ἥττον κολακευτικούς διὰ τοὺς ὄχληρούς. Μετὰ μίαν στιγμὴν ἐπανήλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν ἐξηγρωμένη ὡς τις μανιώδης.

— Ἄ! κύριε, ἄ! κύριε, εἶπε μάλισ ἀναπνεύουσα.

— Λοιπὸν;

— Αὐτὸς, αὐτός! ὑπετονθόρισε.

Καὶ ἀφῆκε νὰ ἐξέλθωσιν οἱ λυγμοὶ, οἵτινες ἔτνιγον αὐτήν.

Ὁ Ἰάκωβος Βαιγιάν ἠγέρθη ὀρθός. Ἀμέσως δὲ ὁ ὑπολοχαγὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν.

— Ἰάκωβε! ἐπεφώνησεν ὁ γέρον.

— Ἀνάδοχέ μου, πάτερ μου! εἶπεν ὁ νεανίας διὰ φωνῆς ἠχηρᾶς ριφίεις εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ γηραιοῦ λοχαγοῦ.

— Πρὸ ὀλίγου πῆρα νὰ σοῦ γράψω, εἶπεν ὁ γέρον συνελθὼν βαθμιαίως ἐκ τῆς συγκινήσεώς του· ἀλλὰ νὰ πῶ ἤλθες, δὲν ἔχω πλέον νὰ σοῦ γράψω. Ἰάκωβε, σὲ συγχαίρω, εἶμαι εὐχαριστημένος ἀπὸ σέ. Ἡ καρδιά μου εἶνε γεμάτη